

2. Economia de les llengües: el cas de Catalunya

RAMON CAMINAL¹
Institut d'Anàlisi Econòmica (CSIC)
Barcelona School of Economics

L'objectiu d'aquest informe és presentar els principals resultats de la recerca sobre les llengües a Catalunya, duta a terme per Antonio di Paolo (Universitat de Barcelona), Lorenzo Cappellari (Universit  Cattolica di Milano) i jo mateix, en diferents combinacions d'autors.² Es tracta de tres treballs publicats entre 2018 i 2021 i d'un altre encara no publicat. L'atenció se centra principalment en les conseqüencies de l'aplicació a l'escola de la Llei de normalització ling stica (LNL) de 1983 sobre les competències en català, el mercat de treball, els patrons d'interacció social, la identitat (ling stica i nacional) i la transmissió de llengües entre generacions. Les fonts estadístiques utilitzades inclouen l'Enquesta d'Usos Ling stics de la Població (EULP, Institut d'Estadística de Catalunya), el Baròmetre d'Opinió Política (Centre d'Estudis d'Opinió) i l'Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població (Institut d'Estadística de Catalunya).

Del conjunt de temes enumerats més amunt, es dedueix que no totes les qüestions que estudiem són estrictament econòmiques, malgrat que tots tres som investigadors acadèmics en l'àmbit de l'economia. Aquesta mena d'*invasió* no és nova. Durant les darreres dècades, els economistes han començat a interessar-se per qüestions que tradicionalment eren objecte d'estudi en altres disciplines socials. El motiu principal és que, de fet, no hi ha res de bo en compartimentar l'anàlisi dels fenòmens socials. I en les qüestions ling stiques, especialment, els efectes estrictament econòmics estan molt lligats a decisions i interaccions socials diverses.

L'altra pregunta natural és per què ens ocupem del cas de Catalunya en uns treballs de caràcter acadèmic que haurien de cercar el màxim nivell de validesa universal. El cas català presenta tres característiques especials. En primer lloc, la

1. A/e: ramon.caminal@iae.csic.es

2. Jo soc l'únic responsable de les valoracions i interpretacions contingudes en aquest text.

llengua catalana és la més important dins del conjunt de llengües europees que no són oficials a escala d'estat (deixant de banda el microestat andorrà). En segon lloc, als anys vuitanta del segle passat la Generalitat de Catalunya va iniciar una profunda reforma educativa a partir de l'aprovació de la Llei de normalització lingüística, LNL, que va transformar gradualment un sistema educatiu en què el castellà era l'única llengua present, en un altre on el català esdevingué la principal llengua vehicular, almenys pel que fa a l'ensenyament obligatori. Aquesta reforma es pot considerar com un quasi experiment, en el sentit que les persones han estat o no afectades de forma totalment exògena, en funció del seu any de naixement. Així doncs, podem interpretar les nostres estimacions de manera causal (i no com a simples correlacions). En tercer lloc, i en contrast amb altres societats multilingües, a Catalunya disposem d'abundant informació estadística que ens permet dur a terme estudis molt detallats.

Per mirar d'oferir una mica de context a la nostra anàlisi estadística, val la pena començar amb tres observacions:

a) Les generacions més joves de nadius castellanoparlants (que tenen el castellà com a llengua inicial) mostren millors competències en català que les generacions més grans.

b) Un 24% dels nadius castellanoparlants adopten el català, o català i castellà, com a llengua habitual. En canvi, només un 6% dels nadius catalanoparlants adopten el castellà, o català i castellà, com a llengua habitual. Per tant, observem una clara asimetria. Cal remarcar que el mateix fenomen es produeix en el cas de la llengua d'identitat.

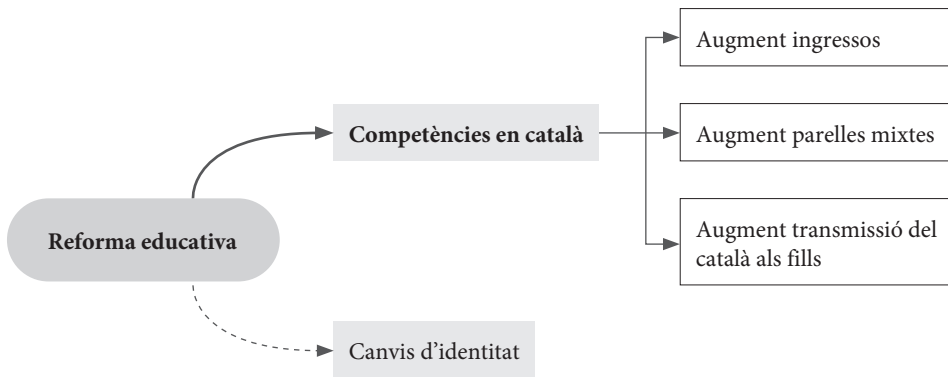
c) De forma anàloga, un 60% dels nadius castellanoparlants parlen amb els fills en català, o català i castellà. En canvi, un 7% dels nadius catalanoparlants parlen castellà, o castellà i català, amb els fills.³

Aquestes estadístiques descriptives suggereixen que la llengua catalana presenta un atractiu notable, malgrat el seu fort desavantatge com a llengua inicial. Una pregunta important és quin paper ha fet la reforma educativa en aquestes observacions. Per tal d'establir el paper de la LNL, comparem les generacions exposades al nou règim lingüístic amb les que no hi han estat exposades. També incloem en l'anàlisi les característiques individuals i familiars. D'aquesta manera comparem individus similars, que han estat afectats per la reforma amb aquells que no ho han estat. Considerem que la LNL va ser un xoc exogen i inesperat, i en conseqüència interpretem les diferències entre els dos grups com a *causades* per la LNL.

3. Aquests percentatges corresponen a l'onada de 2013 de l'EULP.

Els principals resultats d'aquesta recerca es poden representar de forma esquemàtica com a la Figura 1. La reforma educativa ha pogut afectar els resultats econòmics i socials a través de diferents canals. Nosaltres ens hem concentrat en els dos més rellevants. D'una banda, les competències lingüístiques, que com és ben sabut poden tenir un impacte notable sobre diferents aspectes econòmics i socials. D'altra banda, els canvis en la identitat individual que podrien afectar de forma significativa el comportament dels diferents grups socials.

FIGURA 1. Visió general

Actualment, estem treballant sobre l'efecte de la reforma en diferents aspectes de la identitat individual i les preferències polítiques.⁴ En aquest informe ens centrarem en un aspecte (d'altra banda, cabdal) de la identitat individual, que és la identitat lingüística. I en particular, ens preguntem en quina mesura la reforma ha contribuït a l'adopció del català com a llengua d'identitat, com a llengua pròpia. Clarament, aquest efecte podria tenir importants conseqüències en l'àmbit polític, però també sobre el comportament lingüístic; en particular, sobre l'ús habitual del català.⁵ No hem trobat evidència prou sòlida per poder afirmar que els alumnes escolaritzats després de 1983 tinguin una major o menor inclinació a adoptar el català com a llengua d'identificació.⁶ En conseqüència, no sembla que la reforma estigui al darrere de l'observació *b*) de més amunt. Per tant, si els dissenyadors de la reforma volien assolir algun objectiu de tipus identitari, no

4. DI PAOLO; CAMINAL (treball en curs).

5. CLOTS-FIGUERES; MASELLA (2013) argumenten que la reforma ha estimulat l'adopció de la identitat catalana.

6. El signe del coeficient rellevant és positiu o negatiu segons l'especificació del model i la base de dades utilitzada, i sempre té una magnitud modesta.

sembla que hagin tingut gaire èxit. De pas, aquest resultat reforça el paper de les competències lingüístiques com a principal mecanisme de transmissió dels efectes de la reforma. Aquest és el motiu pel qual la Figura 1 mostra una fletxa discontinua que surt de la reforma educativa per anar als canvis d'identitat, i per tant obviem qualsevol efecte subsegüent dels canvis identitaris.

Hi ha com a mínim dues interpretacions d'aquest resultat. D'una banda, d'acord amb la visió de l'antropòloga Katherine Woolard,⁷ a partir de la reforma el català comença a ser percebut com una eina de comunicació neutral («la llengua de tots») i no només com un instrument d'identificació ètnica. Portant aquesta observació a l'extrem, podríem entendre que l'aprenentatge del català es pugui separar de qualsevol consideració identitària. D'altra banda, l'economista Vasiliki Fouka ha estudiat altres situacions en les quals canvis en la política lingüística a l'escola a favor d'una determinada llengua han provocat, en l'àmbit familiar, una reacció a favor de les llengües i la identitat suposadament perjudicades per les noves polítiques.⁸ Així, els dos efectes es podrien compensar mútuament, i la nova política lingüística podria tenir un efecte nul en la identitat.

El següent resultat es refereix a les competències lingüístiques. L'exposició al nou règim lingüístic durant tota l'escolarització obligatòria ha suposat per a un parlant nadiu del castellà una millora d'un punt (en una escala 0-10) en les seves competències orals en català.⁹ Això representa una reducció del 40 % en el diferencial de competències en català entre les dues comunitats lingüístiques. D'altra banda, tant els parlants nadius del castellà com els del català han millorat les seves competències escrites en català, i no sembla que les competències en castellà de cap comunitat lingüística s'hagin vist afectades. En la magnitud d'aquestes estimacions podríem veure l'ampolla mig buida o mig plena. És clar que l'objectiu que tots els alumnes assoleixin competències satisfactòries en les dues llengües al final de l'ensenyament obligatori no s'ha complert. Així i tot, la pregunta més rellevant és fins a quin punt aquesta millora de les competències en català ha tingut efectes positius sobre els resultats econòmics i socials. La nostra recerca porta bones notícies en aquest sentit, encara que en algun cas la magnitud de l'efecte és modest. En la Figura 1 els efectes derivats de la millora de les competències lingüístiques estan representats per les tres fletxes que surten del rectangle corresponent.

Pel que fa a l'impacte sobre el mercat laboral, la reforma ha incrementat els ingressos dels subjectes afectats al voltant del 20 %.¹⁰ Aquest impacte ha estat més pronunciat en les persones d'origens no catalans (tots dos pares nascuts fora de

7. WOOLARD; GAHNG (1990).

8. FOUKA (2020).

9. CAMINAL; DI PAOLO (2019).

10. CAPPELLARI; DI PAOLO (2018).

Catalunya) i en aquelles provinents de llars amb un nivell educatiu baix. Aquests resultats indiquen que l'aplicació de la LNL al sistema educatiu ha reduït notablement la desigualtat salarial. L'impacte sobre els ingressos està relacionat amb l'augment de les competències en català dels castellanoparlants, però també amb altres factors, com ara l'augment de la qualitat de l'ensenyament. Per tal de tenir un punt de referència, val la pena recordar que quan s'ha mesurat l'efecte sobre els ingressos dels treballadors immigrants d'aprendre la llengua local (la prima salarial) a països com ara els Estats Units, el Regne Unit o Austràlia, aquest efecte no sol superar el 15%.

Típicament, la prima salarial associada a l'aprenentatge de la llengua local per part de treballadors immigrants s'explica per la seva millor capacitat comunicativa. Gràcies a les noves competències lingüístiques aquests treballadors són capaços de comunicar-se amb els companys, clients, etc., la qual cosa els fa més *productius*. Atès que a Catalunya tothom és competent en castellà, l'aprenentatge del català per part dels nadius castellanoparlants és redundant des del punt de vista comunicatiu, però té conseqüències que van més enllà d'aquesta funció. Així doncs, la justificació de la prima salarial d'aprendre català s'ha de buscar en altres indrets. Un candidat natural és la regulació lingüística, tant al sector públic com al privat (els requisits lingüístics per a accedir als llocs de treball a l'administració, o l'obligació dels empleats d'atendre el públic en qualsevol de les dues llengües). Però hi ha moltes altres causes que tenen a veure amb la naturalesa de les llengües i que van més enllà del seu valor purament comunicatiu.

Per tal d'aportar evidència sobre la rellevància d'aquestes altres dimensions de les llengües hem examinat l'efecte de les competències lingüístiques sobre els patrons d'aparellament. En principi, tant l'aprenentatge de segones llengües com la formació de parelles són decisions que els individus prenen voluntàriament i no resulta fàcil establir cap relació de causalitat entre aquestes decisions. Haver après el català pot facilitar la trobada d'una parella catalanoparlant. Però també a l'inrevés, tenir una parella catalanoparlant pot estimular i facilitar l'aprenentatge del català. La nostra estratègia ha estat utilitzar el caràcter exogen de la reforma educativa per poder interpretar els coeficients en termes de causalitat. Més concretament, hem pogut estimar l'efecte de la reforma sobre les competències en català i usar aquestes competències addicionals per mesurar l'efecte sobre l'aparellament. La conclusió que hem obtingut és que les competències en català assolides gràcies a la reforma per part dels nadius castellanoparlants han reduït el caràcter endogàmic de l'aparellament. Concretament, han fet augmentar, des del 33% fins al 40%, la probabilitat que un nadiu castellanoparlant s'aparelli amb un nadiu catalanoparlant.¹¹

11. CAMINAL; DI PAOLO (2019).

La magnitud d'aquest resultat indica clarament que les llengües són molt més que meres eines de comunicació. Les persones desenvolupen un vincle emocional cap a la seva llengua i això fa que, tot i que puguin gaudir de competències plenes en més d'una llengua, tinguin clares preferències sobre quina llengua usar en diferents contextos. Així, en el cas dels matrimonis existeix un potencial conflicte d'interessos quan els membres de la parella tenen preferències lingüístiques diferents. Si un dels membres és bilingüe, i l'altre monolingüe, i si el membre bilingüe té preferències prou intenses per una llengua que l'altre no domina, això podria frustrar la formació de la parella. En canvi, quan tots dos membres són bilingües n'hi ha prou que un dels dos tingui unes preferències poc intenses per a poder consolidar la relació. Per tant, l'adquisició de competències lingüístiques redundants des del punt de vista comunicatiu pot suavitzar el conflicte d'interessos, i facilitar així la formació de parelles mixtes. En el cas de Catalunya, aquest efecte sembla molt rellevant.

Una altra qüestió important és si la reforma afecta només els subjectes directament involucrats. Els nostres resultats suggereixen una resposta negativa. Concretament, les noves competències adquirides amb la reforma han reforçat la propensió dels nadius castellanoparlants a parlar català amb els fills (juntament amb el castellà). El diferencial de transmissió del català entre les dues comunitats lingüístiques s'ha reduït d'un 20%.¹² Encara que la magnitud d'aquest resultat sigui modesta, podem constatar que la reforma influeix positivament sobre la proporció de parlants nadius del català de la següent generació.

Resumint, la reforma educativa ha suposat un augment significatiu de les competències en català dels nadius castellanoparlants que, a la vegada, ha tingut efectes positius, tant econòmics (menys desigualtat salarial) com socials (menys endogàmia). Així mateix, els seus efectes s'estenen al llarg del temps a través d'un augment en la transmissió del català entre generacions.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- CAMINAL, R.; L. CAPPELLARI, i DI PAOLO, A. (2021). «Language-in-education, language skills and the intergenerational transmission of language in a bilingual society». *Labour Economics*, núm. 70, 101975.
- CAMINAL, R.; DI PAOLO, A. (2018). «Your Language or Mine? The non-communicative benefits of language skills». *Economic Inquiry*, p. 726-750.
- CAPELLARI, L. (2018). «Bilingual schooling and earnings: Evidence from a language-in-education reform». *Economics of Education Review*.

12. CAMINAL *et al.* (2021).

- CLOTS-FIGUERAS, I.; MASELLA, P. (2013). «Education, Language and Identity». *The Economic Journal*, núm. 123 (agost), p. 332-353.
- DI PAOLO, A.; CAMINAL, R. (Treball en curs). *Bilingual education and identity*.
- FOUKA, V. (2020). «Backlash: The Unintended Effects of Language Prohibition in U.S. Schools after World War I». *Review of Economic Studies*, núm. 87, p. 204-239.
- WOOLARD, K.; GAHNG, T. (1990). «Changing Language Policies and Attitudes in Autonomous Catalonia». *Language in Society*, p. 331-330.